

Anförande

Förste vice riksbankschef Lars Heikensten

ONSDAGEN DEN 23 JANUARI 2002

Svensk ekonomisk politik i EMU

Ingenjörsvetenskapsakademin (IVA), Stockholm

Tack för inbjudan att komma hit till Ingenjörsvetenskapsakademin (IVA) och tala om svensk ekonomisk politik vid ett eventuellt framtida EMU-medlemskap. Särskilt trevligt är det förstås att komma hit som alldeles nyinvald medlem.

Om någon av er hunnit resa i Europa under årets tre första veckor har ni kanske stött på den nya valutan – euron. Från att tidigare bara ha existerat som elektroniskt betalningsmedel på finansmarknaden finns euron sedan årskiftet i plånböckerna bland medborgarna i 12 av EU:s 15 medlemsländer.

Det här har bidragit till att EMU-diskussionen i Sverige åter har intensifierats. Det känns därför extra roligt att få tala om EMU-relaterade frågeställningar just nu. Jag har i det här jobbet genom åren hållit ett tiotal EMU-tal där utgångspunkten i allmänhet varit olika erfarenheter och kunskaper som jag skaffat mig bl.a. genom att arbeta med ekonomisk politik i Sverige och inom ramen för samarbetet i EU. Intresset har onekligen varierat, men nu framstår förutsättningarna åter goda för en bred diskussion om Sverige och EMU. Det är en diskussion som alla har anledning att uppmuntra innan de politiska besluten i de här frågorna tas.

Kanske ska jag också för säkerhets skull lägga till att jag talar utifrån mina egna erfarenheter och ger här inte uttryck för några officiella positioner från Riksbanken.

Delvis nya villkor för ekonomiska politiken

Om Sverige skulle gå med i EMU skulle det innebära att ansvaret för penningpolitiken skulle komma att lämnas över till den europeiska centralbanken

SVERIGES RIKSBANK

Telefon
08-787 00 00

Telefax
08 - 21 05 31

E-post
registratorn@riksbank.se

(ECB). Den kommer i sin tur i sitt agerande att utgå ifrån vad som är bra för hela valutaunionen, inte för enskilda länder. Den svenska korträntan och valutakursen försvinner alltså ur den ekonomisk-politiska vapenarsenalen. Det är därmed inte möjligt att med penningpolitik motverka exempelvis överhettning- och inflationstendenser i just Sverige med högre räntor här eller att möta en kraftig nedgång med lägre räntor. Det här är naturligtvis en förändring i villkoren för den ekonomiska politiken som förtjänar att analyseras och diskuteras innan ett beslut om att gå med i EMU tas.

Med detta sagt finns det skäl att inte överdramatisera frågan. Rollfördelningen i den ekonomiska politiken är i en valutaunion ungefär densamma som när man har en fast växelkurs. Det har vi faktiskt haft i Sverige inte mindre än 73 av de senaste 100 åren. Periodvis har detta fungerat utmärkt, periodvis betydligt sämre. Det är viktigt att dra nytta av dessa erfarenheter. Det unika med att vara med i valutaunionen är nämligen att växelkursen låses oåterkalleligt. Det finns alltså inte utrymme för den typ av ekonomisk-politiska misslyckanden som präglade t.ex. 1970- och 80-talen, som Sverige vid upprepande tillfällen försökte devalvera sig ur. De måste till varje pris förhindras.

Mot den här bakgrunden är det inte konstigt att fokus i den diskussion som förts om ekonomisk politik inom EMU har varit inställt på stabiliseringspolitiken. Ändå är det viktigt att först ta ett bredare perspektiv. I den svenska debatten har just de stabiliseringspolitiska frågorna fått mycket utrymme. Det hänger ihop med en stark keynesiansk tradition och med Lars Calmfors och hans tidigare kollegors förmåga att sätta det s.k. försäkringsargumentet i centrum för hela EMU-diskussionen. Det senare var i sin tur naturligtvis möjligt därför att Sverige i början av 1990-talet hade just en mycket dramatisk, i hög grad stabiliseringspolitisk kris bakom sig. Föga förvånande fördes diskussionen i många andra länder på ett helt annat sätt innan de gick med i EMU.

Det är utomordentligt viktigt att vi i diskussionen om ekonomisk politik inte glömmer bort eller tonar ner ekonomins utbudssida. Det gäller lika mycket inom EMU som utanför. De länder som skapar förutsättningar för smidig anpassning på arbetsmarknaderna och för en god produktivitetstillväxt kommer med största säkerhet att klara sig utmärkt som medlemmar i EMU. Åtgärder som leder i denna riktning är naturligtvis motiverade i sig; de leder till ett högre välstånd. Men de förändrar också förutsättningarna för stabiliseringspolitiken och minskar behovet av "försäkringar".

Det kan i detta sammanhang vara värt att påminna sig om att överhettningen som ledde fram till 1990-talskrisen ingalunda i första hand var följden av en dramatiskt stark efterfrågeutveckling, även om efterfrågan var för hög i förhållande till ekonomins produktionskapacitet. BNP ökade faktiskt inte med mer än 2,4 procent per år mellan 1985 och 1990. Vad det handlade om var framförallt en ekonomi med svaga tillväxtförutsättningar. Produktivitetstillväxten var bara 1,1 procent och antalet arbetade timmar växte inte med mer än 1,3 procent. Hur annorlunda hade det sena 1980-talet och tidiga 1990-talet inte kunnat se ut med en halv eller en procent högre produktivitetstillväxt?

Att vi i EMU-diskussionerna ändå tenderar att fokusera på stabiliseringspolitiken innebär att vi tappar bort flera av de viktiga poängerna med EMU-samarbetet,

eftersom de är av mer långsiktig art och handlar just om att förbättra villkoren för tillväxt och sysselsättning på sikt. Här har EMU en viktig roll. Handeln kommer att underlättas liksom investeringar och annan ekonomisk aktivitet över gränserna. Konkurrensen kan öka i och med att prisjämförelser underlättas. Vi får också en bredare och djupare kapitalmarknad. Till bilden hör dessutom att förutsättningarna för en stabil utveckling förbättras för unionen som helhet. Asien och Rysslandskriserna 1998 och den snabba konjunkturedgången i USA under fjolåret är bra exempel. Utan EMU hade oron på de finansiella marknaderna i Europa varit större.

Ramar för politiken inom EU

Innan jag ger mig in på att diskutera den ekonomiska politiken i Sverige om vi skulle gå med i EMU finns det skäl att säga något om de europeiska ramar inom vilka denna politik utformas. De påverkar nämligen villkoren för vår ekonomiska politik redan idag och kommer antagligen att göra så alltmer framöver.

Inom EU finns ett antal ekonomisk-politiska processer. Den mest omtalade är knuten till den s.k. stabilitets- och tillväxtpakten, som sattes i sjön strax innan EMU. Syftet med pakten var primärt att säkra att budgetpolitiken i EMU-länderna bedrevs på ett sådant sätt att inte något land skulle hamna i allvarliga skuldproblem. Detta skulle nämligen kunna leda till kostnader för unionen som helhet och i värsta fall till att övriga länder skulle tvingas lösa ut "syndaren". Detta regelverk innehåller bindande regler och i väl definierade extrema fall skulle det t.o.m. kunna utlösa böter. Därutöver finns ett antal processer eller regelverk, där gruppträck och det som på nysvenska kallas bench-marking används för att få fart på de strukturella reformerna inom EU. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken, som är EU:s närmaste motsvarighet till finansplanen, är det centrala policyinstrumentet. Därutöver finns t.ex. Luxemburg-, Cardiff- och Lissabon-processerna. Sverige berörs av alla dessa processer vare sig vi är med i EMU eller ej. Dock ser villkoren för oss annorlunda ut inom stabilitets- och tillväxtpakten. Exempelvis gäller inte reglerna för böter för Sveriges del, så länge vi står utanför EMU.

Det finns mycket att säga om detta, både om hur processerna faktiskt är uppbyggda och om vad resultaten hittills blivit. Kunskaperna om de här frågorna är också generellt sett låga i Sverige. Jag ska ändå i detta sammanhang fatta mig mycket kort. Det finns som jag uppfattar det en tendens till ökad samordning av finans- och strukturpolitiken. Denna tar sig många uttryck. Frågorna diskuteras gemensamt både på högsta nivå och längre ner i systemen av tjänstemän och experter. Det handlar delvis om läroprocesser, där man utbyter tankar om goda exempel, tar över idéer osv. Nya mer specifika kunskaper utvecklas också. Exempelvis tas det just nu fram gemensamma principer för hur budgetutfall ska mätas liksom kapacitetsutnyttjande. Detta behövs för att det på ett effektivt sätt ska gå att följa upp stabilitets- och tillväxtpakten. Ett liknande arbete har inletts på pensionsområdet. Det här vardagsarbetet ska inte underskattas. Det bidrar till att öka förståelsen för många problem och till att skapa en samsyn om hur frågor bör hanteras.

Sverige har mycket att vinna på internationellt samarbete av detta slag. Låt mig ta ett exempel för att åskådliggöra hur internationella diskussioner kan påverka

utvecklingen. När vi i finansdepartementet drev på för att förändra den ekonomisk-politiska dagordningen under senare delen av 1980-talet var vi hög grad inspirerade av arbete som bedrivits inom t.ex. OECD:s ram. För omläggningen av politiken spelade enligt min uppfattning de internationella kontakterna en väl så stor roll som det framgångsrika opinionsarbete som bedrevs inom t.ex. SNS ram.

Många av de problem och åtgärder som diskuteras är av nationell karaktär, de varierar mellan länderna och det ligger i ländernas eget intresse att lösa dem. P.g.a. skillnader i utgångsläget kan de också behöva lösas på olika vis. Därför bör man vara försiktig med att utforma gemensamma tvingande regler. Dessutom kommer antagligen ökad handel och konkurrens att i sig själv medföra mer likartade lösningar på t.ex. skatteområdet. Det är ändå troligt att fler steg mot samordning kommer att tas när det gäller budget- och finanspolitiken. Dock ska man inte räkna med att denna process enbart kommer att drivas fram av principiella och intellektuella argument. Snarare gissar jag att omständigheterna undan för undan kommer att leda i denna riktning när nya problemställningar, som uppkommit till följd av att länderna satt sig i samma båt, ska hanteras, ibland kanske ganska akut.

Finanspolitiken i Sverige

Det stabiliseringspolitiska problemet

Hur ser då de stabiliseringspolitiska problem ut som aktualiseras av ett eventuellt EMU-deltagande? Klart är att vi avhänder oss en egen penningpolitik. Isolerat kan det innebära en risk för större konjunktursvängningar framöver. Det innebär också att det är svårare att med ekonomisk politik hantera ett verkligt krisläge. Det senare kan vara en följd huvudsakligen av egna politiska misstag, som krisen i början av 1990-talet. Det kan också vara resultatet av en extern störning, som drabbar Sverige mer än genomsnittslandet i EMU. En tredje möjlighet är att något eller några svenska företag som har avgörande betydelse för ekonomin kollapsar.

Möjligt är också att villkoren för den ekonomiska politiken påverkas på andra sätt. Som medlem i EMU får ett land ett visst, större spelrum för sin finanspolitik. Det är egentligen bara andra sidan av de argument som ledde till att stabilitets- och tillväxtpakten kom till. Finansmarknadernas intresse för att följa Sverige kommer att minska. Därmed ökar risken för att man inte bedriver en hållbar budget- och finanspolitik. Frågan är också hur lönerörelserna påverkas. Här finns det olika synsätt. Det finns de som räknar med att disciplinen ökar om Sverige går med i EMU. Kostnaderna av ett misslyckande kan annars bli förödande, med år av alltför svag konkurrenskraft och tillväxt. Men argument finns också för motsatsen. Som det är nu är kopplingen mellan löneutfallen i Sverige och den svenska räntan mer direkt. Ibland pekar man på utfallen i de senaste lönerörelserna och den effekt räntepolitiken fick på dem t.ex. hösten 1997.

Det här talar onekligen för att det finns skäl att fundera igenom hur stabiliseringspolitikens ramverk bör se ut. Ett viktigt problem i sammanhanget är onekligen att finanspolitiken, av ett antal väl kända skäl, är svårare att använda för att aktivt stabilisera ekonomin än penningpolitiken. I båda fallen är ett avgörande problem brist på kunskap om vart den ekonomiska cykeln är på väg. Det räcker i detta avseenden att påminna om vad flertalet av oss här i rummet sa om ekonomin

för två år sedan. Ett annat problem, som sammanhänger med det första, är att det tar tid för åtgärder att få effekt. I penningpolitikens fall brukar vi räkna med 1-2 år. Sedan tar det tid att ta besluten och detta gäller särskilt för finanspolitiken. Vidare styrs besluten ofta av helt andra överväganden än de stabiliseringspolitiska. Det senare är just skälet till att penningpolitikens tillämpning har överlåtits på en självständig institution.

Fasta principer i budgetpolitiken

Det här talar för att det är viktigt att inte göra sig några överdrivna föreställningar om vad som kan åstadkommas med finjusterande finanspolitik. Det viktiga är att sätta sådana ramar för finanspolitiken att goda reserver byggs upp. Med stabila överskott i de offentliga finanserna över konjunkturcykeln och en låg skuld finns det utrymme för att låta statens finanser försämrans något på det sätt som är normalt när konjunkturen viker, att låta de s.k. automatiska stabilisatorerna verka. Fungerar detta väl har vi kommit en bra bit på vägen.

Om ordentliga reserver byggs upp har Sverige i detta avseende ovanligt goda förutsättningar eftersom den omfattande offentliga verksamheten, de höga kompensationsnivåerna i transfereringssystemen och de höga skatterna gör att budgetutfallen i Sverige svänger mer än i andra länder. Samtidigt bör vi kanske påminna oss att det finns stabilisatorer av många andra slag i en ekonomi. Alla måste inte vara offentliga. Ett system som vårt, med höga inkomstskattesatser och transfereringar, påverkar naturligtvis också i vilken utsträckning privata skyddssystem eller buffertar byggs upp. Detta gäller allt ifrån hushållens eget sparande till avtalsreglerade arbetslöshetsförsäkringar.

För att de automatiska stabilisatorerna ska kunna verka fullt ut i konjunkturedgångar framöver är det viktigt att värna de nuvarande finanspolitiska spelreglerna och att se till att de tillämpas strikt i goda såväl som dåliga tider. Det kan också finnas skäl att öka ambitionen när det gäller överskotten ytterligare och att exempelvis eftersträva överskott på 3 procent över konjunkturcykeln, för att på så vis snabbare amortera skulden och skapa sig större handlingsfrihet framöver. Utgiftstaken har fungerat väl både i den meningen att den tidigare i det närmaste automatiska uppgången i de offentliga utgifterna har brutits och att den statsfinansiella disciplinen upprätthållits. Detsamma gäller balanskraven för kommunerna, som nämns mer sällan i dessa sammanhang, men som utgjort en väsentlig del i det regelverk som hållit tillbaka den offentliga utgiftsexpansionen under senare år. Därför är det viktigt att inte dessa regelsystem luckras upp. Möjligen finns det därutöver utrymme för en del förändringar i uppläggnings- och budgetarbetet. En del av de förslag Svante Öberg kom med för en tid sedan kan tas upp för att ytterligare stärka processen. Exempelvis är det viktigt att säkra att budgeteringsmarginalerna verkligen hanteras så att de kan användas för sitt syfte.

Framgångarna under senare år på det här området har onekligen varit påtagliga. Möjligen är det ett problem i den diskussion som nu förs, eftersom den ofta synes ta utgångspunkt i att konsolideringen är något som snarast sker av sig själv. Men så tror jag inte alls att det förhåller sig. Att det gått så bra under just de senaste åren tror jag beror på att krisen i början av 1990-talet finns i allas minne, vilket underlättat en fast politik. Till detta kommer att *både* tillväxt och inflation

överraskade positivt under tre-fyra år. Det gjorde att budgetarna stärktes mycket snabbare än väntat.

När vi blickar framåt är utmaningarna påtagliga. Om det ska vara möjligt att i längden hålla den kvalitet man bör ha på offentligt finansierade tjänster, som skola och sjukvård, kommer det att bli ganska kostsamt. Det sammanhänger i grunden med att produktivitetens utvecklingen inom denna typ av verksamheter - vare sig de produceras offentligt eller privat - inte kommer att vara lika snabb som inom varuproduktionen. Till detta kommer att Sverige får allt fler äldre. Om samtidigt svårigheterna ökar med att upprätthålla en internationellt sett hög skattenivå kommer de offentliga finanserna att utsättas för svåra prov. I ljuset av detta blir det oerhört viktigt att verkligen pröva utformningen av socialförsäkringssystemen, en fråga som kommit lite i bakvattnet under 1990-talet efter den stabiliseringspolitiska krisen och sedan pensionsfrågan fått en mer varaktig lösning. I en sådan diskussion om långsiktigt effektiva och hållbara socialförsäkringssystem kan frågan om konjunkturstabilisering föras in i bilden. Helt eller delvis fonderade system kan fungera väl som stabilisatorer vare sig de är offentliga eller privata. Det är alltså främst i detta sammanhang jag skulle vilja se den diskussion som förts om buffertfonder av olika slag. Men det är inte i första hand av stabiliseringspolitiska skäl som reformer av socialförsäkringssystemet behövs, utan för att vi ska kunna garantera en hög kvalitet i den offentligt finansierade servicen utan att skatteuttaget ökar.

Åtgärder för att påverka konjunkturen

Till slut till frågan om man bör bedriva en mer aktiv, diskretionär finanspolitik, och om denna, för att fungera bättre i framtiden, kan behöva stöd av nya institutionella arrangemang. Låt mig börja med att markera att jag inte tror särskilt mycket på att göra politiken "finjusterande", av skäl jag tidigare var inne på. Detta utesluter förstås inte att man i den mån det är möjligt undviker att i onödan förstärka svängningar, när åtgärder vidtas av i huvudsak andra skäl. Den centrala frågan är dock hur mer påtagliga stabiliseringspolitiska problem eller kriser ska kunna hanteras.

En möjlighet att närma sig denna fråga är att återigen relatera till de tidigare svenska erfarenheterna. Min bild är att vi då har haft att göra med två typer av problem. Det ena är brist på kunskap om vart ekonomin har varit på väg. Dramatiska exempel på detta kan vi finna i samband med 1990-talskrisen, då egentligen ingen svensk bedömare i tid identifierade vare sig den realränteproblematik som höll på att torna upp sig eller krisen i det finansiella systemet. Det andra är politiskt, och sammanhänger med svårigheterna att bedriva en tillräckligt stram politik över konjunkturcykeln och då särskilt i lägen där efterfrågan är högre än den långsiktiga produktionskapaciteten. Denna problematik åskådliggörs väl av det sena 1980-talet.

Till dessa problem kan man kanske lägga ytterligare ett, att automatiska stabilisatorer påverkar efterfrågan oberoende av vad det är för störning som dessförinnan påverkat ekonomin. Om allmänna efterfrågan fallit t.ex. till följd av en nedgång i aktiepriserna, som påverkat hushållens förmögenheter, fungerar detta bra. En del av efterfrågebortfallet kompenseras automatiskt. Annorlunda är

det om störningen orsakats av en utbudsstörning t.ex. en uppgång i oljepriserna eller en förändring i produktiviteten. Då skulle det kunna finnas skäl att diskretionärt föra politiken på ett annat sätt, för att få efterfrågan att anpassa sig till förändringen av produktionskapaciteten, något som kan vara svårare i avsaknad av en egen nationell penningpolitik. Många av de utbudsstörningar som verkar sannolika kommer dock Sverige att som EMU-land dela med unionen i övrigt, t.ex. oljeprisfluktuationer.

När det gäller *bristen på kunskap* finns det självfallet inga enkla lösningar av institutionell art att tillgripa. Det innebär dock inte att de institutionella ramarna för hur politiken bedrivs saknar effekter på kunskapsutvecklingen. Som jag tidigare var inne på har stabilitets- och tillväxtpakten medfört en snabb utveckling inom EU av arbetet med att bättre förstå samspelet mellan offentliga budgetars utveckling och kapacitetsutnyttjandet. Motsvarande utveckling av vetandet kring potentiell tillväxt, s.k. outputgap etc., har i Sverige stimulerats av att Riksbanken fått ett ansvar för att upprätthålla penningvärdet och att vi tagit oss an detta mandat utifrån en tydlig tankesammanhang som ställt krav på en fördjupad analys. Detta har i sin tur fått återverkningar både på hur finansdepartementet och konjunkturinstitutet idag arbetar med dessa frågor. Ett skäl till att statsmakterna har anledning att engagera sig mer i en bred diskussion och analys av frågor som dessa är möjligen också att ett EMU-medlemskap kan tänkas leda till ett mindre intresse från de finansiella marknadernas sida för analys av specifikt svenska förhållanden.

För egen del skulle jag vilja understryka betydelsen av att det finns hög kompetens inom institutioner som finansdepartementet, Riksbanken och konjunkturinstitutet. En bra koppling mellan dessa institutioner och den akademiska världen är också önskvärd och där är vi enligt min bedömning redan idag långt framme i ett europeiskt perspektiv. Vidare är det viktigt att vi engagerar oss i det internationella arbetet med dessa frågor främst inom EU:s och ECB:s ram, men även inom OECD och IMF. Även om vi står oss relativt väl internationellt sett så finns det en hel del som görs på andra håll som kan "importeras" och prövas i Sverige. Riksbanken kommer vid ett eventuellt EMU-medlemskap att ha anledning att fortsätta arbeta med dessa frågor på europeisk nivå. För min del tycker jag också att det vore naturligt om vi ett par gånger om året publicerade inflationsrapporter, ungefär som idag. Detta skulle vara ett sätt att presentera analyser om samspelet mellan konjunkturen, penningpolitiken och statens finanser och att därmed bidra till den ekonomisk-politiska diskussionen. En kvalificerad löpande analys är en förutsättning för att ett litet land som Sverige ska kunna delta i det internationella samarbetet på ett meningsfullt sätt. Utöver de traditionella stabiliseringspolitiska frågorna har Riksbanken anledning att fortsätta engagera sig djupt i utvecklingen på det finansiella området, med stabilitetsrapporter osv. En tänkbar utveckling av nuvarande struktur när det gäller underlag för finanspolitiken skulle kunna vara att mer direkt involvera det ekonomiska rådet som är knutet till finansdepartementet i utvecklingsarbetet.

De *politiska problem* som funnits med att bedriva stabiliseringspolitiken på ett konsekvent och långsiktigt sätt är betydligt mer komplicerade att hantera. I praktiken handlar det antagligen främst om att säkra en budgetpolitik enligt reglerna i uppgångstider, både för att skapa reserver för nedgångar och för att undvika överhettning, med negativa effekter på löneutvecklingen, kostnadsläget

osv. En tanke som figurerar i den allmänna diskussionen är att i detta sammanhang ge en ökad roll åt ett ekonomiskt råd, som på t.ex. riksdagens uppdrag ska formulera synpunkter på hur politiken bör läggas upp. För egen del har jag på ett allmänt plan svårt att se något avgörande argument emot detta, en röst till i den allmänna diskussionen skadar inte. Men så fort man väljer att gå bortom detta reser det svåra frågor.

Utrymmet medger inte en lång diskussion av just denna egentligen kanske inte så centrala fråga. Men låt mig bara notera att den rör demokratispekter, som rimligen blir än mer påtagliga mot bakgrund av att penningpolitiken, om Sverige går med i EMU, kommer att bedrivas på långt avstånd från Sverige. Svårigheterna ökar av att det i frågor som dessa, om t.ex. skatter, konjunkturen och finanspolitikens inriktning, ofta inte är så klart var gränsen går mellan vetande och värderingar. En ytterligare komplikation är vår brist på kunskap. Låt mig ta ett exempel som åskådliggör problemen. Jag påminner mig om en diskussion jag hade med företrädare för finansdepartementet för cirka två år sedan. De ansåg då att det var motiverat med skattesänkningar, och menade på basis av beräkningar av resursutnyttjandet, att detta var möjligt utan risk för kapacitetsrestriktioner. Våra skattningar tydde inte på detta, även om inte skillnaderna ska överdrivas. Fortfarande vet vi inte vem som hade rätt. Vad vi vet är däremot att konjunkturen vikit mycket mer än någon av oss trott och att inflationen samtidigt blivit högre.

Sammanfattande synpunkter

Låt mig nu kort sammanfatta mitt resonemang: Att bedriva ekonomisk politik inom EMU är inte så annorlunda mot idag. I diskussionen om stabiliseringspolitiken får vi inte glömma bort att det bästa sättet för oss att få till stånd en gynnsam utveckling, med eller utan EMU-medlemskap, är att skapa förutsättningar för en smidig anpassning på olika marknader, främst arbetsmarknaden, och för en god produktivitet utveckling. På dessa områden finns det åtgärder vi bör vidta under alla omständigheter. EMU kan dock hjälpa oss att röra oss i rätt riktning.

Som medlem i EMU förlorar vi den egna nationella penningpolitiken. Därmed ökar betydelsen av hur finanspolitiken utformas. Detta innebär risker, det vet vi av egen erfarenhet från 1970- och 80-talen, då politiken inte bedrevs på ett konsekvent och långsiktigt sätt. Det medförde att konjunkturcyklerna förstärktes och att statens finanser försvagades gradvis. Därmed var också handlingsutrymmet begränsat när Sverige gick in i 1990-talet.

Det viktigaste som kan göras för att förhindra nya stabiliseringspolitiska kriser är att vidareutveckla, och eventuellt förstärka, det ramverk som gällt för budgetpolitiken under senare år. Då kan statsskulden amorteras snabbare och reserver skapas för att låta de s.k. automatiska stabilisatorerna verka. I detta sammanhang är en viktig fråga socialförsäkringssystemets uppbyggnad. Förändringar kommer där att behövas göras. I detta sammanhang finns det antagligen skäl att öka inslaget av fondering.

Frågan är om det därutöver finns skäl att göra några institutionella förändringar för att underlätta en diskretionär finanspolitik. Även om detta inte är en oväsentlig fråga har den fått alltför stort utrymme i diskussionen om den ekonomiska

politiken. Möjligheterna att på ett meningsfullt sätt bedriva en diskretionär finanspolitik är begränsade. Diskussionen bör därför koncentreras på vad som kan göras för att hantera lägen där mer allvarliga störningar kan tänkas uppkomma.

Problemen har här varit brist på kunskap, men också svårigheter att mobilisera tillräckligt stöd för en stram politik i överhettningsslägen. En del kan antagligen göras för att förbättra våra kunskaper, men det handlar mest om att slipa på en redan existerande struktur. Det måste dock ske mot bakgrund av att kompetensen när det gäller empirisk ekonomisk analys är begränsad i Sverige och att det finns många utmaningar framöver vid sidan av de stabiliseringspolitiska.

Också de politiska problemen kan möjligen underlättas med en skarp analys och diskussion. I detta sammanhang skulle ett ekonomiskt råd av den typ som lanserats i den allmänna debatten möjligen kunna spela en viss roll.